

*Tarih ve coğrafya:*

## Büyük Türk Hakanı Kublay ve Markopolo

Yazan : Alb.

Abdurrahman Aygün

**E**hli salıp seferlerinin Avrupa münevveranında uyandır-  
dığı intibah; pek çabuk tesirini göstermiş ve Asyada  
çok kuvvetli ve çok medeni Türk hükûmetleri ve hüküm-  
darları bulunduğunu anlatmıştı. Bir taraftan ikinci bir Atilla  
istilâsına uğramamak, diğer taraftan Volga nehrinden tâ  
uzak Şark hudutlarına kadar sokularak Hakanlararla mûna-  
sebat tesis etmek ve böylelikle maksada varılmak hususları  
alâkadarınca ciddi surette derpiş edilmeğe başlanmıştı. Bil-  
hassa papalar, bu fikrin hararetli surette mürevvici bulunu-  
yorlardı. Sebebide; ufak bir afaroz kuvvete Atillayı Roma  
üzerine yürümekten menettiğini o vakit yalan yere iddia ve  
bu muvaffakiyet dolayısıyla Lâyuhtiliğide temin eylemiş olan  
papa Leon'un halefleri, böyle bir mucizenin Türk savletleri  
karşısında para etmiyeceğini herkesten ziyade biliyorlar ve  
bittabi herkesten ziyade korkuyorlardı.

Halbuki Atilla, Türk kanının yarattığı mertlik ve ulüvvü  
cenap hislerine taba'an; karşısında yerlere diz çöküp ağlayan  
ak sakallı papaya karşı silah istimalini büyük milletin  
yüksek fitratları ile kabili telif bulmamış ve binaenaleyh kah-  
raman ordusuna Durr... emrini vermişti.

İşte bu sebeplerden ötürü, Papa dördüncü İnnosan tara-  
findan kiliseye mensup Karpini namında birisi, 1245 tarih-  
inde Cengiz Han nezdine gönderildi. Karpini uzun ve macera

ile dolu bir yolculuktan sonra Türk payitahtını vardıysada Cengiz Han'ın vefatı dolayısıyla halefile görüşmeğe muvaffak oldu ve 1247 de Roma'ya avdet eyledi.

Bu zatın; Türk toprakları, Türk orduları ve Türk hasaili ve medeniyeti hakkında vermiş olduğu malûmat alâkadarınca hareketlerle, taktirlerle karşılandı.

Ehli salıp mesmuatının, böyle heyeti seferiyeler vasıtasile dahi tahakkuk ettiğini gören kilise, Asyanın kuvvetli Türk hakanlarını behemehâl hıristiyanlığa celp için bu defada, an asıl Belçikalı olup uzun senelerdenberi Romada tavattun etmiş olan Giyyom Dö Rübrükis namındaki cingöz ve zeki bir zatı, doğrudan doğruya Kara Kurum şehrine izam etti. Bu zat kendisini hükümdar (Menku Han) a çok sevdirdi ve papanın hediyelerini taktim ederek son derecede mazharı iltifat oldu.

1254 de vazifesini ikmâl ederek Romaya avdet eden Giyyom, yazdığı hatıratında Karakurum'dan bahsederken (... Orada bir çok Alman ve Fransız esirlerini gördüm, kendileriyle kolaylıkla temas ettim. Türkler tarafından hüsnü muamele gördüklerini ve nâllerinden pek memnun bulunduklarını, ordunun malzemei harbiyesini ikmal ile mükellef tutulmalarına rağmen ümitlerinin fevkinde yevmiye aldıklarını ve en büyük ümeradan ve prenslerden bile baba ve kardeş muamelsini ve bilâ istisna herkesten hürmet ve muhabbet gördüklerini beyanetmişlerdir ...) demiştir.

Belli başlı bu iki şahsın seyahat neticeleri Venedikte çok mühim ve teşvik âmiz tesirler yapmıştı. Her tarafta bu kahramanlar alkışlanıyor ve göklere çıkarılıyordu. Hissen bu tezahurattan müteessir olan Venedik erkânı hükûmeti; bilhassa para kazanmak ve kendi ticaretlerini her taraftan temin etmek suretile iktisadî emellerinin tahakkukunu arzu ediyordu.

Bu sıralarda Venediğin Polo âilesinden iki kardeş, bu arzuları kuvveden file çıkarmak için atıldılar ve böylelikle yalnız Kurunu Vustanın değil, Kublay Hanın himmetile, belki bütün beşeriyetin en büyük coğrafiya keşfiyatını yapmağa vasıta oldular. Şöyleki:

Milâdın 1260 tarihinde; Venedik hükûmetinden sureti ha-fiyede tavsiye ve talimat alan Nikolo ve Mateo namlarında iki venedikli, senelerdenberi ikamet eyledikleri İstanbuldan kıymetdar bir takım eşya ve emtia ile Kırına geçmişler ve oradan Volga cihetlerine gelmişlerdi.

O tarihlerde ise, Volga havalisi Türk tatarları elinde bulunuyordu. Barkay Han namındaki reis, buralarda âdeta serhad muhafızlığı yapmakta idi. Barkay Han ırkına mahsus büyüklüğe lâıyk surette, bu iki kardeşi son derecede samimî bir nezaketle karşıladı. Ve haklarında fevkalâde denecek derecede mihmannevazlık gösterdi. Fazla olarak getirdikleri eşya ve müzeyyenatı iki misli fiat ile alarak esmanını da derhal tediye eyledi.

Şeklen vazifeleri hitam bulmuş olan bu iki kardeş tekrar avdet edebilirlerdi. Fakat; her halde meşru sayılabilen diğer maksatları için bir seneden ziyade Barkay Hana misafir kalmak suretile ordugâhta eğlendiler ve bu sıralarda Türkçeyi ve Tatarcayı mükemmelen öğrendiler.

O sıralarda Barkay Han ile Helâgu arasında zuhur eden harp neticesinde bu iki Venedikli, bulundukları mahalli terk ile Çin imparatoru bulunan meşhur Türk hakanı Kublay nezdine azimete mecbur kaldılar.

Kublay Hanın paytahtı Pekin olmakla beraber o sıralarda Mongolistan da ve Çin hududuna yakın bir mahalde ikamet eylemekte idi. Bir seneden fazla süren sıkıcı ve müşkülâtlı

bir yolculuktan sonra iki Venedikli kardeş mahalli maksuda varabildiler. Ve    dört gün istirahatden sonra büyük Türk hakanının huzuruna kabul edildiler.

Kublay; pek zeki ve durediş bir hükümdar olduğundan bu iki kardeşten, Avrupanın ahvali umumiyesine, siyasiyesine, terakkiyatına, mileli muhtelifesine, kral ve imparatorların ahvali hususiyesine ve tebaalarını ne dereceye kadar  dil ne idare eylediklerine, ordularının kıymetlerine ve usul  harplerine ve Papalık makamile hıristiyanlık akaidi diniyesine dair bir çok malûmat aldı ve seyyahları iltifatlara gark eyledi.

Bunların zek sından ve doğruluklarından son derece mütehassis kalan Kublay Han, her iki kardeşi kendi tarafından Papanın nezdine sefaretle göndermek arzusunda bulunduğunu ve bu vazifeyi kabul edip etmiyeceklerini sorunca, Venedikliler bu tekliften fevkalâde memnun olmuşlar ve her ikisi de bu şerefli vazifeyi maalfitihar ifa edeceklerini Türk hakanına bildirmişlerdir.

Bunun  zerine Kublay; Türk lisanile yazılmış mektuplar ve mukavelen meler ihzar ettirerek, bu iki kardeşi kendi sefirleri sıfatile Papa nezdine izam etti. Kublay, bunların yanına kendi hanedanından Cogatal namında genç bir prensi dahi terfik eyledi. Bundan maksadı ise, ileride milyonlarca insana hükümdarlık etmesi memul bir prensin Avrupalı görmesi ve büyük seyahatlar vasıtasile kalbi beşere nufuz etmesini öğrenmesi ve binaenaleyh l yıkı veçhile yetişmesi idi. Kublayın; Papa dördüncü Klemana yazdığı mektupta bilhassa řu noktalar nazarı ibretle görülmeğe l yıktır. M řar nileyh diyordu ki: (..... Bana hıristiyanlığın en ince mesailine vakıf 100 âlim gönderiniz. Çünki bütün  lkem dahilinde put perestlikle mücadeleye karar verdim. İlim ve din adamlarının

milliyetleri mevzubahs olamaz. Onlar topraklarıma ayak bas-tıkları vakıt, bizzat benim kardeşlerim olacaklardır .....). Türk hakanı mektuplardan başka, Papaya hediye olarak Kudüsdeki hazreti İsa merkadinin lâmbasından alınmış mukaddes zeytin yeğı dahi göndermişti.

Her türlü vesa'itin bolluğuna rağmen ancak üç senede Akkâ ya muvasalat eden heyeti sefaret, oradaki Baş papas-tan, Papanın vefat ettiğini ve yerine de henüz bir kimsenin tayin edilmediğini öğrendikleri vakit, yeni intihaba kadar intizar etmek üzere vatanları olan Venediğe geldiler.

Hanei pedere ayak bastıkları vakıt Nikolo; refikasının 15 sene evvel vefat ettiğini ve dünyaya bir erkek çocuk bıraktığını ve o sıralarda 17 yaşına basan bu çocuğun Marko Polo namını taşıdığını öğrendi.

Heyeti sefaret; yeni Papaya Kublay Hanın mektuplarını ve emanetlerini tevdi ettikten sonra, genç Marko Poloyu dahi beraberlerine alarak avdete başladılar. Uzun ve maceralı yolculuklarla geçen avdet esnasında henç Markonun coğrafi malûmat hakkındaki fazla alâkası, babasının ve amıcasının nazarı dikkatlerini celbetmişti.

Nihayet 1265 tarihinde Pekine girdiler. Kublay Han yaz münasebetile bu şehirde ikamat ediyordu.

Üç gün istirahatıtan sonra, heyeti sefaret; genç Markopolo dahi beraberlerinde olduğu hâlde huzura kabul olundular. Kublay Han, o sıralarda 84 yaşında bulunmasına rağmen seyahat, siyaset ve saire hakkında o kadar büyük bir alâka göstermişti, ki, Markopolo hatıratında bilhassa bu noktaya işaret etmekte ve çok yaşlı bir Türk hükümdarının bu derecede yüksek zekâsına ve ilim, fen ve bilhassa coğrafyacılığa olan rabitasına hayran kaldığını dermeyeran eylemektedir.

Yeni papanın mektupları Kublay Hana verildi ve terceme edildi.

Sefaret vazifesinin h sn  ifasından dolayı cümlesi taltiflere, ihsanlara g rkedildi ve hatta  ereflarine şenlikler yapıldı, Kublay Han, bu suretle hangi millett n ve hangi dinden olursa olsun; temiz sadık ve azimk r insanlara karşı ne derecede kadir inas bir hükümdar olduğunu ispat eyledi.

### **Co rafiya ke fiyatı ve haritai âlem tersimi:**

Genç venediklinin zek sı cevvaliyeti, Kublay hanın nazrı dikkat ve takd rini celbeylemi ti. Bu çocuğu  det  kendisine evl t edinmi ti. Bir gün onu huzuruna celbederek berve hi t : (. . . . . Evl dım; ya ının küçük olduğunu görüyorum. Fakat zek n çok yüksektir. Benim büyük emellerim vardır. Dünya-nın meçhul kıtalarını keşif ve onların haritalarını tersim ettirmek hususundaki arzularıma  det  galebe edemiyorum. Bu hususta her türlü vesaite malikim. Sana her türlü yardımları yapacağım. Ve h k mdarlı ımın bir ni anei teşekkürü olmak üzere be eriyete meçhul kıtalar hediye edeceğim. Ben ihtiyarım. Seni bu hususta kendi namıma yola çıkarmak ve Hindistan, Seylen Malabar ve Ko nen in taraflarına göndermek istiyorum. Bunlardan başka meçhul kıtalara bil perva atılmanı ve onları meydana  ıkarmanı arzu ediyorum. Böyle bir vazifeyi kabul edip edemeyeceğini bana serbestçe söyle..) diye beyanatta bulundu.

Genç Marko Polo; böyle şerefli vazifeleri pek sevdiğini ve emirlerini derhal ifaya  made bulunduğunu merdane ve masumane bir tavırla arzedince, koca Kublay:

(Bana  lkem kadar yeni arazi bah setselerdi bu kadar memnun olmazdım.) ifadesile ilmi fenne ve coğrafyaya karşı ruhunda duyduğu yüksek al kayı izhar eyledi. Bu karardan

sonra, derbal istihzarat başladı ve az bir zaman sonra Kublay parası ve himmetiyle cihanı medeniyetin en büyük ve en şanlı keşfiyatı icra edildi.

Markopolo velinimetinin arzularını yerine getirmek için biri karada, diğeri denizlerde olmak üzere iki büyük seyahata lüzum gördü. Donanmanın ihzarına kadar kara seyahatinin evvelemerde icrası tensip edildi.

Ve Marko yola çıktı.

Evvelâ şarka doğru hareketle Sarı nehirden geçmiş ve bir çok Çin şehirleri hakkında coğrafi malûmat topladıktan sonra Tibete girmiştir. Tibet hakkında ilk defa vasi tettebbuatta bulunan ve neşreden Marko, Tibetden sonra, Asyanın en mühim kasabalarını birer birer ziyaret ederek Bengâleye kadar uzanmıştır. Bengâleden sonra Annam kıtasına giderek yine ilk defa olarak bütün şehirleri gezmiştir. Markopolonun nefsi Çin ile bilhassa Tibet ve Annam ülkelerine dair verdiği malûmatta, bu gün için bile hayretlerle karşılanacak derecede nufuzu nazar vardır.

Genç Venedikli; bu ilk coğrafi seyahatinden avdette velinimetine çok vasi malûmat vermişti. Kublay han; bilhassa o vakta kadar tamamen denecek derecede meçhul kalmış olan Tibet kıtası üzerinde fazla alâka göstermişti. Bu alâkadarlığı hisseden Venedikli, vazifesinin hüsnü ifasından mütevellit sürurunu hükümdar nezdinde bile izhardan geri kalamadı. Fakat Kublay han daha çok; deniz aşırı memleketlerle de alâkadar oluyordu. Esasen Marko da bu emelde idi. Binaenaleyh; Türkün büyük kudretile Venediklinin cevaliyeti birleşince, beheri yedişer yüz ton cesametinde 14 gemi ihzar ve akibindede her türlü malzemei seferiyesi ve komanyası ikmâl edildi.

Kublay han, bu defa heyetı seferiyeye, Türk, Moğul, Mançu ve muhtelif Çin lisanlarına aşına bir çok âlim zevat tefrik eyledikten başka, İran prenslerinden birine zevce olacak kendi öz kızını da donanma ile beraber yola çıkardı.

Nufuzu nazarile zamanından dokuz asır sonraki hakikatları daha evvel takdir eylemiş bulunan Kublay, kızının hakikî bir kraliçe olabilmesi için en büyük mektep sayılan bu muazzam seyahata iştirak eylemesini münasip görmüştü. Şarktan garba hükmü carî ve karadan binlerce kişilik heyeti seferiyeler ve hatta ordular tertibine iktidarı bulunan Türk hükümdarının bu yüksek düşüncelerine kelimeî takdir yaratmaktaki aczimi itiraf ederim.

Markopolo 14 parça yelkenli ile Çin sahillerinden ayrıldıktan sonra evvelâ Japonyaya doğru yol almıştır. Bazı esbabı mücbire dolayısıyla bu memlekete girmemiş isede, çok kıymetli malûmat tedarikine muvaffak olmuş ve badehu Saygun ve Cava taraflarını gezerek çizmeğe haritai âlem için muktazî tetkikatta bulunmuştur. Cavadan sonra Somatra taraflarına gelerek buradanda Nikobar ve Seylan adalarına yanaşmıştır.

Türk keşfiyat donanması, Malabar sahillerini takiben Umman denizine doğru yelken açtıktan sonra Sokotra adasına uğrayarak oradanda Madagaskar'a geçmiştir. Bu veçhile Avrupalılarca kati surette malûm olmayan Asya ve Avusturalya denizleri kemâli ihtimamla tersim edilerek Kublayın arzusu dahilinde bir haritai âlem vücade getirilmiştir.

(Şekle müracaat...)

Markopolo hatıratında Madagaskarı ve ahalisini son derecede medhetmektedir. Madagaskardaki tetkikatını hitama erdirdikten sonra; Zengibar ve diğer Afrika sahillerini takiben

Habeşistana gelmiş ve orada bir müddet tamirat ile meşgul olmuştur. Mürettebatını dahi istirahat ettirdikten sonra heyeti seferiye karşı tarafa geçerek Yemen ve Hazramut kıtalarında coğrafi tetkikatta bulunmuştur.

Markopolonun bu kıtalar hakkında verdiği malûmat dahi, bugün için bile kıymettardır. Müsait bir hava ile Umman denizi aşılarak Basra körfezinde İran topraklarına yanaşmıştır.

Markopolo; Türk prensesini nişanlısına tevdi eyledikten sonra donanmaya avdet emrini vermiştir,

Kendisi ise:

Kublayın müsaadesile vatanlarına avdet eylemişlerdir. 18 ay devam eden bu seyahat üzerinde biraz tevakkuf eylememiz lâzım gelir. Filhakika; az çok meçhul kıtalar arasında ve binlerce mil uzak ve yabancı muhitlerde 14 parçadan ibaret büyük bir donanmayı bilâ arıza gezdirmek hususunda Türk hakanlığının kudreti maliye, ilmiye ve fenniyesi düşünülecek olursa, şarkın o vakitlere âit tefevvuku derhâl nazarlara çar par. Bu münasebetlede vakit vakit şark için kullanılmış olan barbar kelimesini, icadedenlere fırlatmak için yalnız bu makalenin bile kâfi geleceğini iddia ederek Kublayın şahsiyeti önünde kemâli ihtiramla eğilirim.

---